rak verilmek üzere ayırırdı. Hatta, aşırı sevgi duymaya başladığı câriyesini hemen âzat ettiği ve onu diğer âzatlılarından biriyle evlendirdiği rivayet edilir. Kölelerine çok iyi davranırdı. İyi halini gördüğü ve bilhassa namaz kıldığını öğrendiği bütün kölelerini âzat etmeye başlayınca, onların sırf bu maksatla camiye gittiklerini kendisine bildiren dostlarına, "Bizi Allah ile aldatmak isteyenlere aldanmaya razıyız" diye cevap vermiştir. Kibir duygusuna kapılma endişesiyle sade giyinir ve ayrıca az yemek yerdi. Soğukkanlı, yumuşak huylu olduğu için Hz. Peygamber'e benzetilirdi. Peşine takılarak kendisine hakaret eden bir adama ağzını açıp tek kelime söylememiş, sadece evine girerken, "Ben ve kardeşim Âsım kimseye sövmeyiz" demekle yetinmiştir. İbn Ömer'in fazilet bakımından tıpkı babası gibi olduğunu söyleyen Ebû Seleme b. Abdurrahman, "Ömer'in yaşadığı devirde onun benzerleri vardı; fakat Abdullah'ın zamanında onun gibisi yoktu" demiştir.

İbn Ömer orta boylu, iri yapılı ve esmer tenliydi. Saçları omuzlarına dökülecek kadar uzundu. Sakalını sarıya boyar, Hz. Peygamber'in de öyle yaptığını söylerdi. Kardeşleri arasında babasına en çok benzeyenin Abdullah olduğu rivayet edilir. Seksen beş (veya seksen yedi) yaşlarında Mekke'de vefat etti.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Ṭabakātü'l-kübrâ* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1388/1968, IV, 142-188; Buhârî, "ʿĪdeyn", 9, "Feżâʾilü aṣḥâbi'n-Nebî", 19; Müslim, "Feżâʾilü'ṣ-ṣaḥâbe," 139-140; Tirmizî, "Aḥkâm", 1; Taberî, *Târîḫ* (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl), Kahire 1960-70, II, 477, 505; III, 292-296; IV, 115, 117, 227-229, 269, 270, 341, 428, 431, 432, 460; V, 58, 68-69, 232, 342-343, 536; Ebû Nuaym, *Ḥilyetü'l-evliyâʾ*, Kahire 1394-99/1974-79, I, 292-314; İbn Abdülber, *el-İstîʿâb* (*el-İṣâbe* içinde), Kahire 1328, II, 341-346; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ġābe* (nşr. Muhammed İbrâhim el-Bennâ v.dğr.), Kahire 1390-93/1970-73, III, 340-345; a.mlf., *el-Kâmil* (nşr. C. J. Tornberg), Leiden 1851-76 — Beyrut 1399/1979, II, 151; III, 9, 51, 65-66, 459; IV, 363; Zehebî, *Teẕkiretü'l-ḥuffâẓ*, Haydarâbâd 1375-77/1955-58 — Beyrut, ts. (Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabî), I, 37-40; a.mlf., *Aʿlâmü'n-nübelâʾ*, III, 203-239; İbnü'l-Cezerî, *Ġāyetü'n-nihâye* (nşr. G. Bergstraesser), Kahire 1351-52/1932-33, II, 437; İbn Hacer, *el-İṣâbe*, Kahire 1328, II, 347-350; a.mlf., *Tehẕîbü't-Tehẕîb*, V, 328-330; Muhammed Revvâs Kal'acî, *Mevsûʿatü fıḳhi ʿAbdillâh b. ʿÖmer*, Beyrut 1406/1986, s. 33-39; K. V. Zettersteen, "Abdullah", *İA* 39; L. V. Vaglieri, "ʿAbd Allâh b. ʿUmar b. el-Khaṭṭab", *EI²* (Fr.), I, 55-56.

 M. YAŞAR KANDEMİR

ABDULLAH PAŞA, Kölemen

(1851-1937)

Osmanlı müşiri ve Harbiye nâzırı.

Trabzon'da doğdu. Babası Rüstem Bey, Türk Kölemenleri'nden olup Mısır ordusu süvari miralaylığında bulundu. Abdullah, Mekteb-i Sultânî'yi bitirdikten sonra Harbiye'ye girdi ve kurmay yüzbaşı olarak 1881'de orduda görev aldı. Hicaz ve Mısır'da önemli askerî vazifelerde bulundu; ardından İstanbul'a dönerek Erkân-ı Harbiye Mektebi'nde hocalık yaptı. Bu arada Von der Goltz Paşa'nın tercümanı ve yardımcısı oldu. Viyana askerî ataşeliğine tayin edildikten sonra feriklik rütbesini aldı ve Anadolu'daki Ermeni isyanını bastırmakla görevlendirildi; ardından da Musul valiliğine getirildi. Daha sonra birçok defa geçici elçilik görevleriyle yurt dışına gönderildi. 1904'te Mâbeyn Erkân-ı Harbiye reisi olarak rütbesi müşirliğe yükseltildi. II. Meşrutiyet'in ilânından sonra Dördüncü Ordu kumandanı oldu. 1910'da rütbesi birinci ferikliğe indirildi. 1911'de yeni kurulan kolordu teşkilâtı sebebiyle birinci redif müfettişliğine getirilince istifa etti. Ancak bir süre sonra Arnavutluk'ta toplanan ordunun kumandanlığına, ardından da Anadolu Garp Ordusu kumandanlığına getirildi. Balkan devletlerine karşı savaş ilân edilmesi fikrine katılmadığı halde, Doğu Trakya Şark Ordusu kumandanlığını istemeyerek de olsa üstlendi. 1912'de Bulgarlar karşısında Lüleburgaz ve Kırklareli'nde başarısızlığa uğrayarak Çatalca'ya geri çekildi ve ardından emekliye sevkedildi. Mütareke yıllarında Sadrazam Tevfik Paşa kabinesinin Harbiye nâzırlığına getirildi; ancak kısa süre sonra bu vazifeden ayrıldı. 1937'de İzmir'de öldü. Goltz Paşa ile birlikte yaptığı istikşaf haritaları ile Balkan Harbi'ne ait hatıraları basılmıştır (İstanbul 1336).

Kölemen Abdullah Paşa

BİBLİYOGRAFYA :

Mehmed Esad, *Mir'ât-ı Mekteb-i Harbiyye*, İstanbul 1310, s. 552 vd.; Abdullah Paşa, *1328 Balkan Harbinde Şark Ordusu Kumandanı Abdullah Paşa'nın Hâtırâtı*, İstanbul 1336; Y. Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi*, II/1, s. 383-388, 390-391; II/4, s. 245; Ali Fuad Türkgeldi, *Görüp İşittiklerim*, Ankara 1984, s. 58-59, 163, 171; İ. Alâettin Gövsa, *Türk Meşhurları*, s. 4.

 (DİA)

ABDULLAH er-RÂZÎ

(عبدالله الرازى)

Ebû Muhammed Abdullāh
b. Muhammed b. Abdillâh
er-Râzî eş-Şa'rânî
(ö. 353/964)

Çetin riyâzetiyle tanınan sûfî.

Kaynaklarda hayatına dair pek az bilgi vardır. Aslen Reyli olup Nîsâbur'da doğup büyümüş, Cüneyd-i Bağdâdî ve Ebû Abdullah el-Bûşencî gibi meşhur sûfîlerin sohbetinde bulunmuştur. Özellikle Ebû Osman el-Hîrî'nin gözde müridlerinden biriydi.

Abdullah er-Râzî'nin başından geçen bir olaydan sonra alçak gönüllülüğü düstur edindiği kaynaklarda zikredilmektedir. Sohbetlerinde bulunduğu şeyhlerden çok faydalanmış, bu sayede ahlâkî ve mânevî hayatını düzene koymuştur. Ayrıca, ruhen arınıp daha yüksek mânevî mertebelere ulaşabilmek için çetin bir riyâzet uygulamıştır. Bütün bunlar, **müşahede*** sahibi bir sûfî olmasını sağlamış, tasavvuf çevreleri de onu Nîsâbur'da yetişen ünlü şeyhler arasında saymışlardır.

Zehebî, onun Hakîm et-Tirmizî'nin sohbetlerine katıldığını ve kendisinden Hâkim ile Sülemî'nin hadis rivayet ettiğini belirtmektedir. Nisbe, künye ve adlarındaki benzerlik sebebiyle ekseriya Abdullah el-Harrâz (ö. 310/922) ile karıştırılmıştır.